

3. Овчарова Р.В. Практична психологія в початковій школі. /Р.В.Овчарова.-М., 1999-261с
4. Петровский А.В. Соціальна психологія колективу /А.В. Петровский, В.В. Шпанський. –К., 2012-291с.
5. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология ростов н/Д: «Феникс», 2003.544с.
6. Психология: учеб. Ред. А.А.Крілова – М. Т.К. Велби, Издательство Проект, 2005-752с.
7. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выгодский.-М: Педагогика Пресс, 1999-122с.
8. Станіславська Г.П. Розвиток творчих здібностей школярів.- Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007-64с.
9. Штернберг Р.Дж. Интеллект, приносящий успех/ Пер. с англ..- Миск: Попурри, 2000-368с.

Яні Л.О.

Робота психологічної служби з батьками на сучасному етапі

Соціально- відповідальні батьки багато зусиль затрачають для того, щоб їхні діти вирости досконалими особистостями, максимально самореалізувалися в житті. Однак ці зусилля не завжди дають очікувані результати, що великою мірою залежить і від системи сімейних цінностей, рівня особистісної культури кожного з батьків, у тому числі педагогічної культури. Педагогічна культура батьків — компонент загальної культури, який акумулює в собі накопичений попередніми поколіннями досвід виховання дітей у сім'ї. Виявляється вона в розумінні та усвідомленні батьками своєї відповідальності за виховання дітей, у ставленні до них, в оцінюванні їхньої поведінки, у реальній діяльності та спілкуванні з ними, а також у здійсненні продуктивних зв'язків з іншими виховними інститутами (дошкільними закладами, школою, позашкільними закладами).[1] Для цього дорослі мають бути не лише належно вихованими, а й педагогічно освіченими. Навіть найсерйозніші прорахунки педагогів не позначаються так фатально на розвитку особистості дитини, як неправильна поведінка батьків. Тому виховання батьків необхідне і для успішності процесу виховання дітей, і для здоров'я суспільства.[1] Педагогічна культура батьків є складною і динамічною системою, її утворюють такі компоненти: 1) педагогічні знання — уявлення батьків про вікову динаміку розвитку дитини, самоцінність періоду дошкільного дитинства, про основні завдання виховання. Виявляються вони у ставленні до дитини, в оцінюванні її поведінки, реальній діяльності та спілкуванні з нею; 2) педагогічна і психологічна компетентність - здатність зрозуміти потреби дітей, раціонально спрямувати зусилля і засоби на уміння бачити перспективи розвитку дитини;

3) педагогічна рефлексія - вміння батьків аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини своїх педагогічних помилок;
4) педагогічна емпатія - співпереживання, адекватна реакція на вчинки й почуття дітей.

Педагогічна культура батьків — це осмислений, а іноді й неусвідомлений досвід власного дитинства, результат освіти, самоосвіти, психологічного розвитку особистості. Особливо вона актуалізується з народженням дитини, яка своєю появою на світ, своїми кроками у світ і по життю стимулює бурхливий розвиток педагогічної культури батьків. Нерідко батьки виходять у своєму розвитку на необхідний рівень педагогічної культури тоді, коли їхні діти стали дорослими, осмислюючи власні промахи, помилки, нереалізовані можливості.[2] Це ще раз підтверджує важливість ролі дідуся і бабусь у спрямуванні процесу виховання дітей у сім'ї, накладає особливу відповідальність на працівників дитячих дошкільних закладів за роботу з батьками дітей стосовно збагачення педагогічних знань, підвищення педагогічної культури.

Прилучення особистості до педагогічної культури починається уже в її дошкільні роки, коли вона отримує перші уроки виховання у своїй сім'ї та дошкільному закладі, на підсвідомому рівні засвоюючи прийоми педагогічного впливу. Отже, дошкільний заклад разом із сім'єю формує майбутнього сім'янина, здійснюючи водночас роботу щодо педагогічної освіти батьків.

Ініціатором й організатором ефективної взаємодії із сім'єю є дошкільний заклад. Ця взаємодія підпорядкована інтересам розвитку дитини, у кожному конкретному випадку обумовлюється її особливостями і особливостями сім'ї, в якій вона виховується. Вона потребує специфічних знань, такту, високої соціально-педагогічної культури її учасників - батьків і вихователів.

Педагогічна освіта батьків покликана збагатити родинне виховання, сприяти зміцненню всіх його ланок, передусім педагогічної компетентності. Особлива відповідальність покладається на педагогів щодо педагогічної освіти тих батьків, у сім'ях яких виховуються діти з порушеннями розвитку. Загальним спрямуванням взаємодії сім'ї і дошкільних установ є педагогізація сімейних стосунків, а також емоційне збагачення атмосфери дитячого садка. У цьому процесі відбуваються різноспрямовані збагачувальні впливи на батьків, їхніх дітей, а також педагогів.

Усвідомлення батьками позитивних та ймовірних негативних наслідків перебування дитини впродовж дошкільного віку у сімейному вузькому колі допоможе їм впевнитися у доцільності поєднання сімейного виховання із суспільним, принаймні, на етапі старшого дошкільного віку. Це сприятиме кращій соціалізації малюка, формуванню в нього комунікативних здібностей, вміння рахуватися з іншими людьми.

Сімейна педагогіка стоїть зараз перед дилемою – або вона й надалі розвиватиметься у традиційному руслі (вважатиме дитину об'єктом своїх впливів сповідуватиме знансцентризм, абсолютизуватиме розумовий

розвиток, орієнтуватиме дитину на змагальність тощо), або має оновити своє світобачення, переоцінити усталені стереотипи виховання і навчання дитини, збагатити практику новим духовним змістом.[3] Це вкрай важливо з огляду на нові реалії. Тому на перший план виходять завдання родинного виховання:

- забезпечення фізичного та психічного здоров'я дітей;
- своєчасне звертання до спеціалістів у разі потреби його корекції;
- виховання дитини на основі природо відповідності та з урахуванням її психофізіологічних і вікових особливостей;
- піклування про нормальний розвиток відчуттів і сприймань дитини (органів зору, слуху, смаку, нюху, дотику);
- забезпечення розумового розвитку дітей, зокрема пам'яті, уваги, мислення, уяви, допитливості;
- озброєння елементарними знаннями про довкілля;
- залучення дітей до світу знань та народної мудрості через доступні їм форми сприймання: казки, оповідання, прислів'я, примовки, вірші, пісні, лічилки, загадки тощо;
- забезпечення пізнавальної активності, розвитку творчих і художніх здібностей в ігровій та інших формах діяльності;
- своєчасне виявлення ранньої обдарованості, створення умов для талановитих дітей;
- формування духовності, забезпечення всебічного і повноцінного розвитку дітей на засадах національної культури й духовності свого народу, залучення їх до активної участі в кращих народних традиціях, звичаях, обрядах для дітей;
- навчання дитини рідної мови, прищеплення їй навичок культури спілкування;
- виховання шанобливого ставлення до батьків, старших, до свого роду, народу, культурних надбань, звичаїв, традицій інших народів;
- психологічна та фізична підготовка дітей до навчання в школі;
- привчання до самообслуговування, започаткування основ трудового виховання на фоні загальної сприятливої трудової атмосфери в сім'ї та відповідальності за трудові доручення;
- формування моральних цінностей дитини з позиції добра, милосердя, чуйності, благодійності, гідності, справедливості, емоційної співпричетності, розуміння й поваги інших;
- створення сприятливих умов для розвитку моральної самооцінки дитини, що базуватиметься на ставленні її до себе як суб'єкта гуманних, доброзичливих стосунків з оточуючими.[3]

Методи сімейного впливу на дошкільників: привчання, вправління, особистий приклад батьків, пояснення, порада, вимога, єдність вимог батька і матері, сутгестії (навіювання), довіра, повага дитини, заборона, погроза, примушування, покарання, заохочення (подяка, похвала, схвалення, нагорода, подарунок).

Формула здорового батьківства: виводиться з двох основних компонентів — з любові й вимогливості, що приводять у дію цілу систему стимулів і стримувань дитячої поведінки. Зосередження тільки на любові за рахунок вимогливості може призвести до неповаги до батьків і їхнього авторитету. Авторитарність спричинює гнітючу атмосферу в сім'ї, ображає дитину і дає їй підстави думати, що її не люблять, що вона нікому не потрібна. Необхідно знайти розумний баланс.[4]

Батьківські помилки: відсутність у сім'ї стратегії виховання дитини, недооцінка етапу дошкільного віку в розвитку особистості, халатність, безтурботність, лінощі, хвалькуватість, надмірна принциповість, авторитарність, настроєність на покарання, негативне оцінювання дитини, егоїзм, самоствердження за рахунок інших (зокрема, дитини), обмеження способу включення дитини в життя сім'ї, маніпулювання почуттями, маятникоподібне виховання, гіперопіка дитини, гіперпротекція (недостатність опіки і контролю), емоційне відчуження, неприйняття дитини, гіперсоціальний тип поведінки, егоцентричне виховання дитини.

Причини батьківських помилок: відсутність спеціальних педагогічних і психологічних знань, досвіду спілкування з дітьми певного віку, не сформованість педагогічного мислення, навичок догляду за дітьми, некритичне ставлення до особистої педагогічної діяльності, нездатність до самокритики взагалі, небажання самовдосконалюватись і підвищувати рівень загальної та педагогічної культури.[4]

Виховання батьків передбачає допомогу їм у вихованні дітей. Його сутність і завдання свого часу точно окреслив Лев Толстой, стверджуючи, що «всі труднощі виховання є наслідком того, що батьки, не лише не позбавляючись від власних недоліків, а й не вважаючи їх недоліками, виправдовуючи їх у собі, намагаються не бачити цих недоліків у своїх дітях».[5]

У вихованні батьків, як правило, використовують індивідуальні форми з огляду на особливості сім'ї, індивідуальні якості кожного з учасників подружжя. Виховання батьків повинно ґрунтуватися на принципах демократизації і гуманізації, воно має зміцнити віру батьків у професійну компетентність, тактовність і доброзичливість вихователя, його вміння зрозуміти їх і допомогти їм у вирішенні конкретних проблем, у взаємодії з ними тощо. У своїй педагогічній освіті батьки повинні побачити можливості розвитку спілкування і спільної діяльності з дитиною, зробити свою педагогічну позицію більш адекватною, гнучкою, прогностичною.

Не менш важливо, щоб стосунки батьків і педагогів вибудовувалися на партнерських засадах, оскільки успішно виховувати дітей можуть лише батьки, які поважають себе. Це вимагає від педагогів поваги до них і створення умов, за яких батьки зможуть найплідніше виявити свої позитивні якості та здібності, звільнитися від хибних поглядів щодо виховання своєї дитини. Саме за таких умов педагог зможе пробудити у батьків інтерес до самопізнання і самовиховання. [5] Досягти мети у взаємодії з батьками педагог зможе за

умови правильно налагодженого педагогічного спілкування з ними, яке повинно відбуватися за дотримання таких правил:

- щирий інтерес до батьків вихованців, особистісний підхід до проблем сімейного виховання у спілкуванні з ними;
- залучення батьків до оцінювання успіхів дитини, прогнозування перспектив її розвитку;
- заохочення батьків до участі у спільній роботі з дитиною і педагогом, колективом дошкільного закладу;
- вміння вислуховувати батьків, намагання зрозуміти їхні проблеми, допомогти прийняти обґрунтоване педагогічне рішення;
- доброзичливість, оптимістичність, привітність у стосунках з батьками.

Батьки повинні відчувати щиру повагу до них як до особистостей, зацікавленість їхніми думками і справами.

Ефективні програми виховання батьків запропонували американські вчені. Засновані вони на наданні психотерапевтичної допомоги різним типам сімей. Наприклад, концепція психотерапевта Хайма Жіно спрямована на «деневротизацію» емоційної сфери батьків завдяки усвідомленню ними своїх «почуттів, цінностей і очікувань» у процесі відкритого діалогу з дитиною. Цю роботу він рекомендує здійснювати у тренінгових групах батьків, поділяючи її на такі етапи:

1. Створення комфортності, усвідомлення значущості спільних проблем учасників занять, виокремлення толерантного лідера (люди здатні до сприймання нових знань, продуктивного вирішення власних і спільних проблем за відсутності реальних загроз їм).

2. Робота над подоланням стереотипів батьківського мислення, виявлення реальних причинно-наслідкових зв'язків між почуттями і вчинками їх та їхніх дітей.

3. Формування конкретних навичок самоаналізу й аналізу поведінки дітей на основі усвідомлення амбівалентності (подвійності) людських стосунків. Через аналіз власних реакцій батьки доходять висновку про те, що емоційний досвід не є ні логічним, ні обґрунтованим, а існування на перший погляд суперечливих почуттів є більше нормою, ніж небажаним фактом у житті людини.

4. Формування навичок психологічної адаптації, відкриття нових педагогічних підходів до нормування поведінки, успіхів у навчанні дітей та інших проблем сімейного виховання на основі індивідуального підходу до кожної сім'ї, дитини, батька, матері.[5]

Програма «Тренінг ефективності батьків» педагога і психотерапевта Томаса Гордона має на меті стимулювання процесу поступового самоотождолення батьків з «моделлю демократичних взаємин». Працюючи з дітьми, які, на думку їхніх батьків, мали психологічні проблеми, Т. Гордон виявив, що насправді батьки були незадоволені своїми взаєминами з дітьми, не вміли вирішувати власні проблеми і проблеми дітей, взаємодіяти з ними. Вони відчували, що не можуть реалізуватися як батьки. Подолання цього, на

його погляд, сприяє вироблення здатності говорити про свою дитину в термінах конкретних особливостей і фактів її поведінки, а не оцінок її як особистості; усвідомлення важливості власної поведінки стосовно поведінки своїх дітей; відвертості у спілкуванні; розуміння захисних реакцій дітей на несправедливі вимоги; запобігання авторитарності у взаєминах з дітьми.[5]

Отже, виховання батьків спрямоване на визнання ними рівноцінності дитини і дорослого як особистостей, спільне особистісне зростання, розвиток співпереживання і співчуття, формування навичок саморегуляції поведінки.

Список використаних джерел

1. Рибальченко І.М. Взаємодія з батьками / І.М. Рибальченко. – Х. : Основа, 2007. – 208 с.
2. Основа, 2007. – 208 с.
3. Мудрість виховання: Книжка для батьків / Упорядники Б. М.Бим-Бад, Е.Х.Д.Днепров, Р. Б.Корнетов. – М.: Педагогіка, 1987. – 288 з.42
4. Рубченко А. До. Підходи до проблеми дитячо-батьківських взаємин у вітчизняній психології// Питання психології. – 2005. - №4.-с.98-114.
5. Система роботи з батьками: модель співпраці міського відділу освіти і навчальних закладів / [ред. рада : Т. Вороніна, І. Стеценко, М. Мосієнко та ін.]. – К. : Шк. світ, 2008. – 128 с.
6. Інтернет ресурси:Українські підручники онлайн <http://pidruchniki.ws>

Ярмак І. А.

Формування комунікативної компетентності учнів під час роботи над текстом

Постановка проблеми. У наш час набуває особливої актуальності стимулювання рецептивної й продуктивної мовленнєвої діяльності учнів, спонукання їх до виконання комунікативних завдань, що є важливою умовою й необхідним компонентом процесу праці, пізнання й орієнтації людини у світі. Тому перед школою сьогодні постало основне завдання – сформувати таку мовну особистість, яка поєднувала б в особі мовця комунікативну компетенцію, прагнення до творчого самовираження, вільного, природного здійснення різнобічної мовної діяльності. Відправним пунктом в організації такої роботи є розуміння того, що найбільш надійний шлях перетворити навчання мови у розвивальний процес – це можливість поставити учнів перед потребою розв'язувати комунікативні завдання, тобто завдання спілкування.

Комунікативна компетенція – це загальна здатність особистості, яка характеризується складними вміннями, навичками, що базуються на знаннях, що дають змогу ефективно діяти або виконувати певну комунікативну функцію (В.Жуков, Ж.Крайнова, К.Пономарьова та ін.). Вона являє собою комплексну характеристику мовної особистості, котра включає сукупність знань про спілкування у різноманітних умовах і обставинах з різними комунікантами, а також знання вербальних і невербальних засад взаємодії,